

**БОРИС ЄВГЕНОВИЧ ПАТОН –
Президент НАН України
(до 100-річчя від дня народження)**

Борис Євгенович Патон – видатний український учений, академік Національної академії наук України, відомий у світі дослідник проблем зварювання металів і живих тканин, формування металів з високими фізико-механічними характеристиками.

Борис Євгенович – талановитий організатор науки та громадський діяч. Вже понад 65 років він очолює всесвітньовідомий Український науковий центр зі зварювання матеріалів – Інститут електрозварювання ім. Є. О. Патона НАН України, а з 1962 року є беззмінним президентом НАН України. Відзначимо також той факт, що дата підписання Постанови про заснування Академії наук України і дата народження її теперішнього президента – 27 листопада 1918 року.

За минулі 50 років (друга половина 100-річчя) Академія утвердила свій статус головної наукової організації Української держави. Тепер у її складі понад 500 академіків і член-кореспондентів. За останні два десятиріччя її членами стали відомі іноземні учені.

Основною організаційною ланкою Академії є науково-дослідні інститути та прирівняні до них установи. Б. Є. Патон приділяє їм велику увагу, докладає чимало зусиль для розвитку кожної з них і Академії наук загалом.

У світлі сказаного наведемо деякі приклади з діяльності Фізико-механічного інституту ім. Г. В. Карпенка НАН України (ФМІ). Б. Є. Патон неодноразово був тут та цікавився розвитком фундаментальних та прикладних досліджень у галузі матеріалознавства, зокрема, становленням нового наукового напрямку – фізико-хімічна механіка матеріалів, в основі досліджень якого – визначення характеристик міцності та довговічності конструкційних матеріалів і зварних з'єднань з урахуванням впливу робочих (експлуатаційних) середовищ. Його започаткував директор ФМІ (1952–1971 рр.) Г. В. Карпенко. Саме за підтримки Бориса Євгеновича (див. фото 1) цей напрям утвердився в Україні. В Академії наук створена Наукова рада з цієї проблеми, засновано науково-технічний журнал “Фізико-хімічна механіка матеріалів”, який з 1965 року видає Інститут. Журнал став

Фото 1. Академіки Г. В. Карпенко та Б. Є. Патон у лабораторіях ФМІ (1969 р.).

одним із провідних матеріалознавчих видань України і перевидається англійською мовою видавництвом “Springer” під назвою “Materials Science”.

Під час візитів до Інституту Б. Є. Патон не тільки цікавився актуальними фундаментальними дослідженнями у галузі матеріалознавства та приладобудування, але й постійно наголошував на необхідності співпраці з виробничими колективами, щоб впроваджувати наукові результати у практику. Ці рекомендації взято до виконання. В середині 70-х років минулого століття Інститут став одним із основних ініціаторів у Західному науковому

центрі створення міжвідомчих науково-виробничих комплексів, які об’єднували зусилля академічних установ, ВНЗ, підприємств регіону для розв’язання техніко-економічних завдань промисловості та впровадження їх результатів у практику. Такі форми співпраці стали загальносоюзним надбанням. У 1980 році президент АН СРСР А.П. Александров і президент АН УРСР Б. Є. Патон відвідали Західний науковий центр, щоб ознайомитися з досвідом львів’ян у цьому напрямку. Вони побували і у ФМІ (фото 2). Після їх візиту питання про нові форми взаємодії науки і промисловості розглядали на засіданні Президії АН СРСР у Москві, де з доповіддю про досвід Академії наук УРСР виступив Б. Є. Патон, а про організацію міжвідомчих науково-виробничих комплексів повідомив заступник голови ЗНЦ директор ФМІ В. В. Панасюк.

Фото 2. У лабораторії дослідження довговічності крупногабаритних валів. Директор Інституту В. В. Панасюк дає пояснення президенту АН СРСР академіку А. П. Александрову (1980 р.).

Досвід львів’ян схвалили і рекомендували для реалізації в інших наукових центрах СРСР. Це була знакова подія для ЗНЦ і яскравий приклад стратегічного спрямування Б. Є. Патонем діяльності Інституту на пришвидшення впровадження результатів наукових розробок у практику.

Кожен візит президента АН України був важливою подією у житті Інституту і надавав нового імпульсу для інтенсифікації наукової та науково-організаційної

діяльності колективу. Переконливим прикладом цього був його приїзд разом із віце-президентом АН України академіком В. Г. Бар'яхтаром у 1992 році. Вони ознайомились з діяльністю Інституту в умовах знакового періоду в історії України – першого року існування незалежної Української держави. Обговорили фінансові питання, приділили увагу роботі унікальних лабораторій і збереженню кваліфікованих спеціалістів, публікаціям нових результатів у фахових журналах, зокрема зарубіжних, функціонуванню журналу “Фізико-хімічна механіка матеріалів”, виконанню міжнародних контрактів і проектів загальнодержавного значення. Загалом роботу Інституту з цих питань схвалили та підтримали (фото 3).

Фото 3. Президент НАН України академік Б. Є. Патон і віце-президент НАН України академік В. Г. Бар'яхтар знайомляться з діяльністю ФМІ (1992 р.).

Водночас порушили питання про підготовку та проведення 8-ї Міжнародної (всесвітньої) конференції з проблем механіки руйнування матеріалів та міцності конструкцій, які організовує Міжнародний конгрес (ICF) з цієї проблеми кожні чотири роки, починаючи з 1965 року. ФМІ ще у 1988 році виступив з ініціативою провести таку конференцію у 1993 році в Києві. АН УРСР і АН СРСР підтримали її та надіслали відповідну пропозицію до Міжнародного конгресу. Конгрес під час конференції у Х'юстоні (США) у 1989 році ухвалив організувати наступну восьму конференцію у Києві і головою оргкомітету конференції затвердив директора ФМІ академіка АН УРСР В. В. Панасюка. Відбулося обговорення цього питання з урахуванням особливостей становлення України як незалежної держави та пов'язаних з цим фінансових труднощів. Виникло чимало міркувань з цього приводу, але підсумував їх Б. Є. Патон. Він відзначив, що проведення чергової Міжнародної конференції (МКР-8) в Києві передбачено ухвалою конгресу ICF. Це важлива міжнародна подія і для Української держави, і для Академії наук України і, зокрема, для ФМІ. Конференцію слід підготувати і організувати на високому рівні. Президія Академії наук сприятиме цьому.

Так і сталося. Восьма міжнародна конференція з проблем механіки руйнування матеріалів та міцності конструкцій (МКР-8) відбулася в Києві у 1993 році (8–14 червня) і була першою, організованою в країнах Східної Європи.

Вона засвідчила, що дослідження українських учених з цієї проблематики успішно утверджуються у світовій науковій спільноті. У цьому велика заслуга НАН України, зокрема, її Президента Б. Є. Патона.

Редколегія журналу та колектив ФМІ сердечно вітають президента НАН України академіка Б. Є. Патона з нагоди 100-річчя від дня народження і бажають йому здоров'я та подальших успіхів у праці на благо науки та Української держави.